

A fizikus és a szellemek

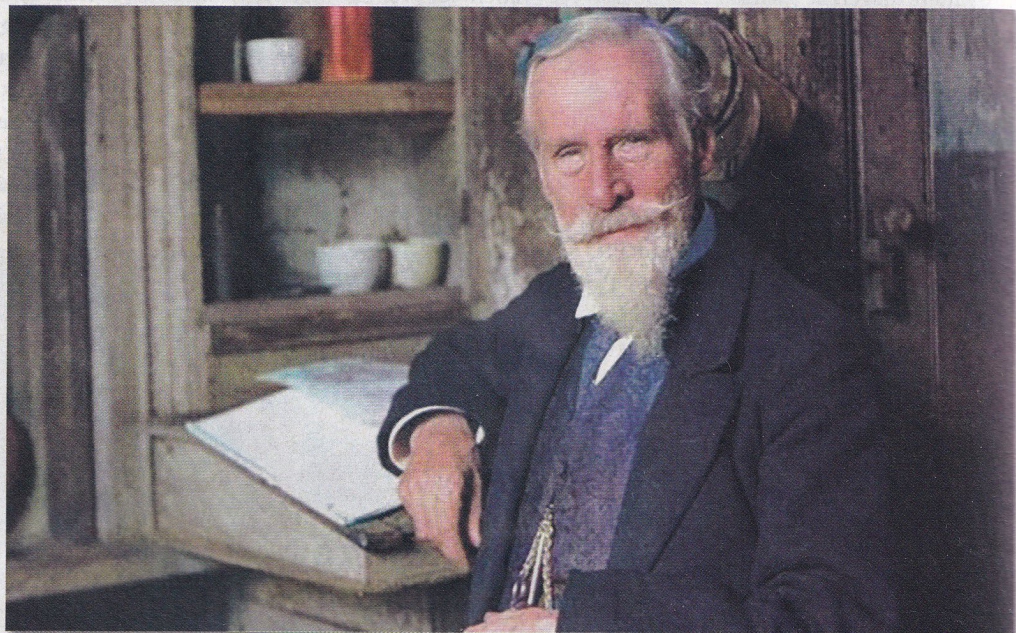
William Crookes elképesztő kísérletei

A spiritizmus időszakában örök vita tárgya volt a tudományos körökben, hogy hogyan is álljanak a spiritizista jelenségekhez és a médiumok képességeihez. Sir William Crookes fizikus nem sorolható a dogmatikusok közé, mert az elsők között vállalta fel, hogy megvizsgálja a szeánszokon történeteket és kideríti, hogy vajon minden ilyesmi csalás, vagy az emberiség olyan dologgal áll szemben, amit még nem tud megérteni...

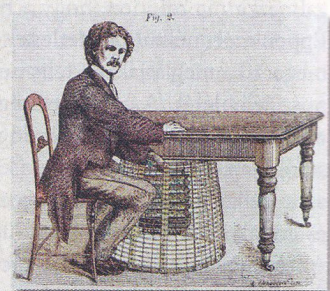
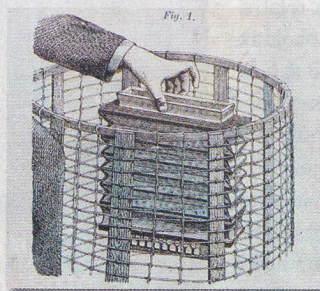
A viktoriánus korszak egyik felkapott témája a túlvilág volt, ugyanis mindenkit megértintett a halál témája, aki valaha elvesztette a szeretteit. A rohamosan terjedő spiritizmus, a médiumok által közvetített szellemi üzenetek és az asztaltáncoltatás jelentősen megosztották az emberek véleményét. Mindazonáltal több millió híve volt e tevékenységnek, és nem csupán a laikusok, hanem a vallási és tudományos körök is vitáztak róla. Míg egyesek egy kézlegyintéssel akarták elintézni a dolgot, mint egyfajta modern babonáságot, addig másokat ez a felfogás nem elégített ki. Sir William Crookes (1832-1919) az utóbbiak közé tartozott, és beírta magát a spiritizmus történelmébe.

A tudományos hozzáállás

Crookest a tudományos világ egy igazi nagy koponyának

tekintette. Már a húszas éveiben saját laboratóriuma volt Londonban, és később több vegyületcsoportot is felfedezett. 1861-ben a tallium felfedezése tette világhírhívé. Fizikai és kémiai eredményeit több tudományos szakfolyóiratban publikálta, és számos rangos kitüntetésben részesült. Természetesen Crookes is hallott a spiritizista ülésekről és kísérletekről, majd az 1860-as években ő maga is részt vett ilyeneken. Nyitott, de kellően kritikus hozzáállása volt a témához, és abban reménykedett, hogy olyan erőket fedezhet fel a jelenségekben, amelyeket addig az emberiség nem ismert. Nagy figyelem háruult hát Crookesra, ugyanis a londoni Királyi Természettudományos Társaság tagja volt, és többször megjelent a sajtóban az, hogy végre egy világhírű tudós veszi górcső alá a szeánszokat. Persze nem ő volt az első a szakértők közül, aki ezzel foglalkozott, de mindegyiküket támadás érte, mert hitelesnek nyilvánították a szeánszokon történeteket.

Erre Crookes is felkészült, de a tudományos világ üdvözölte a döntését, miszerint kutatásai tárgyává teszi a spiritizmust. „Meg vagyok róla győződve, hogy a tudomány minden embere, aki annak egzakt módszereihez hozzászokott, köteles azokat a jelenségeket kutatni, melyek a közönség figyelmét magukra vonják, méghozzá azért, hogy vagy a valóságtartamukat állapítsa meg, vagy ha lehet, akkor a becsületes emberek tévedéseit helyreigazítsa és az esetleges csalásokat leleplezze. Egész tudományos nevelődésem a legélesebb megfigyelő művészet hosszú sora volt, és tisztában akartam lenni azzal, hogy az én szilárd meggyőződéseim a leggondosabb vizsgálatok eredménye” – jelentette ki a sajtónak.

Hosszas mérlegelés után végül a skót Daniel Dunglas Home (1833-1886) médiumra esett a választása, hogy kísérleteket hajtson vele végre. Home igencsak híres médium volt, aki a szeánszain furcsa fizikai tűneményeket produkált, és több tudós is meg volt győződve arról, hogy azokat valóban ismeretlen erők okozzák. Megkezdődött hát a közös munka.

Döbbenetes eredmények

Mivel Crookes fizikus és kémikus volt, ezekhez a tudományterületekhez értett a legjobban, és ilyen szempontok szerint kísérletezett Home-mal. A szeánszokon, amelyek félhomályos és teljesen világos szobá-

ban is zajlottak, több szakértő és laikus vett részt, hogy minél többen megfigyeljék a médiumot. Az egyik kísérlet során egy harmonikát helyeztek egy kalitka közepére. A kalitka méretét úgy szabták meg, hogy az asztal alá illeszkedjen, és a felső részével olyan szorosan érjen hozzá, hogy sem kézzel, sem lábbal ne lehessen fölül vagy alul belenyúlni. A tagok lefoglalták Home lábát, hogy ha bármikor is megmozdítaná, akkor azt azonnal észrevegyék. Ezután lefoglalták az egyik kezét, ami az asztalon volt, majd a másik kezének hüvelyk- és középső ujjával megfoghatta a harmonika azon részét a kalitkában, ahol nincsenek billentyűk. Egy kis idő után a hangszer azonban megszólalt és több hangjegyet is lejátszott egymás után. Az egyik kísérletező lehajolt az asztal alá, hogy szemügyre vegye Home kezét, és azt látta, hogy az teljesen nyugodt volt, de a hangszer fokozatosan kitágult és összehúzódott. A legnagyobb meglepetés viszont ezután következett, mert Home kivette a kalitkából a harmonikát, és átadta az ülés egyik résztvevőjének – a hangszer akkor még mindig egy dallamot játszott olyan módon, hogy már senki sem ért hozzá. Egy másik kísérlet során egy különleges mérlegkészüléket állítottak össze, amire egy deszkát helyeztek. Megállapí-

tották, hogy a Home-ból jövő pszichikai erő hatására – anélkül, hogy fizikai hatás érné a mérleget – csökkentette a deszka súlyát. Más kísérleteknél más-más tárgyakat használtak, de a súlyváltozások akkor is bekövetkeztek. Természetesen a szokásos asztalmozgások és kopogások is előfordultak az üléseken. Több szemtanú is látta, hogy különböző tárgyak repkedtek a helyiségben, vagy érezték, hogy láthatatlan kezek érintik meg őket. Az egyik legkiemelkedőbb jelenség az

volt, amikor Home 15 centire a padló felett lebegett, majd lassan leereszkedett. Mivel a különböző szentek és fakírok csodálatos lebegései ismertek voltak a történelem évszázadaiból, ezért nem volt meglepő, hogy egyes médiumok is képesek voltak erre. Crookes úgy vélte, hogy a siker azon is múlik, hogy Home milyen lelki és pszichikai állapotban van, mert a kísérletek eredményét ez döntő mértékben befolyásolta. A szeánszokon olykor tudósok is részt vettek, azonban nem vállalták a nevüket, mert félték a megbélyegzéstől, viszont elismerték, hogy amit Home csinál, az nem szemfényvesztés, mert minden úgy történt, ahogy azt Crookes utólag leközölte.

Dogmatizmus és csalódás

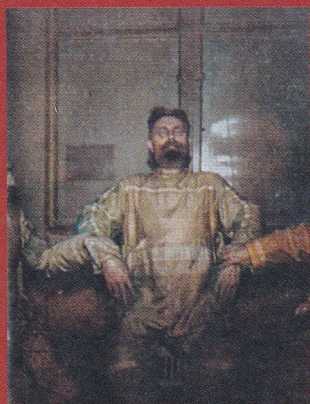
Crookes egy év után publikálta a Home-mal folytatott kísérleti eredményeit és természetesen a sajtó is felkapta a hírt. A fizikus megállapította, hogy olyan természeti törvények uralkodtak a szeánszokon, amiket semmivel sem lehet magyarázni, továbbá Ho-

me-et teljesen autentikus médiumként ismerte el. Crookes nem állította, hogy ezekért a megmagyarázhatatlan jelenségekért a túlvilági szellemek lennének a felelősek, hanem azt a munkahipotézist támogatta, miszerint a médiumok képességekkel rendelkeznek, amelyek számunkra még ismeretlenek. Ezt pszichikai erőnek nevezte el, melyet később más médiumoknál és személyeknél is felfedezett. Sajnos azonban ugyanaz érte őt is, mint a korábbi és az utána színre lépő tudóstársait: megbélyegezték és kiközösítették. A tudósok úgy vélték, hogy Crookes naivan bedőlt minden trükknek és csalásnak, továbbá nem volt jó a megfigyelőképessége. Sőt egyesek azt mondták, hogy biztosan megőrült. „Nagyon tanulságos némely mostani bírálatot összehasonlítani azokkal, amelyeket 12 hónappal ezelőtt írtak rólam. Egyesek azt mondták, hogy a dolog végre bátran és tisztán gondolkodó elismert tudományos férfi figyelmét vonta magára, vagy hogy senki sem kételkedhet a szigorú pártatlanságomban és megfigyelőképességemben. A levelek írói biztosra vették, hogy kísérleteim eredménye majd összevág az ő előre megalkotott nézetükkel. Amit ők valójában kívántak, az nem az igazság volt, hanem csak újabb tanúság a maguk előzetes döntése javára. Most pedig csalódtak. A priori érveknek ugyanazt a tudománytalan eljárását követték minden nagy fölfedezéssel szemben, ami zátonyra viszi a tudományt. Kétkedjete, de ne tagadjatok. Odakiáltom kritikusaimnak: vizsgáljátok meg a kísérleteket, kutatásokat gondnal és türelemmel, mint én tettem.” Sajnos Crookesra a mai napig úgy emlékeznek vissza, mint kiváló fizikusra és naiv spiritisztára. Kutatási eredményeit viszont a későbbiekben számos tudós igazolta, még akkor is, ha ezt a szakma nagy része soha nem akarta elfogadni...

MISKOLCI LÁSZLÓ

Magyar szeánszok

Egy budapesti kémikus, Chengery Pap Elemér szintén kísérleteket hajtott végre a szeánszokon. Pap Lajos médium tárgyakat lebegtetett vagy jelenített meg a semmiből. Több tucatnyi ülést hajtottak végre a legszigorúbb ellenőrzések mellett, de nem találták nyomát annak, hogy a férfi csalna. Sajnos Chengery ugyanúgy járt, mint külföldi társai. Hiába írt le sikeres tudományos kísérleteket a témában, a tudósok mindent

csalással magyaráztak, pedig egyébként ott sem voltak az üléseken és nem vettek részt a szeánszokon sem.